

Łowiec, łowca, łowiectwo... w polszczyźnie dawnej i współczesnej (na materiale leksykograficznym)*

Renata Janicka-Szysko

Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim
ORCID: 0000-0002-5396-6613

Łowiec, łowca, łowiectwo... in Old and Contemporary Polish Language (Lexicographic Analysis)

ABSTRACT: The article presents an attempt at determining how the Polish language was affected by hunting, which has been part of the Polish economy and culture for centuries. Linguistic material extracted from lexicographic and online sources was described and characterised for this purpose, which allowed for enriching the content related to contemporary Polish. The analysis of how the studied vocabulary is registered indicates a diversity in its functionality, while an overview of its use by the members of the hunting community proves that some of the words are being extracted from language

archives and used as part of the names of hunting clubs or hunting magazines. Present among the hunting-related onyms are chrematonyms, anthroponyms and toponyms that show hunting's historical links to people and places. Hunting-related proverbs conceptualise the diverse image of hunters; the diverse linguistic elements collected for and described in the study reflect the realities of hunting. The lexis, proverbs, place names and surnames morphologically related to hunting wild animals constitute a testament to the significant role that this area of life played and still plays in Polish culture.

KEYWORDS: lexis; semantics; proverbs; hunting.

CONFLICT OF INTERESTS STATEMENT: The author declares that there were no conflicts of interest in this study.

AUTHOR'S CONTRIBUTION: The author assumes sole responsibility for: preparing the research concept of the article, the way it is presented, developing the method, collecting and analyzing data, formulating conclusions, and editing the final version of the manuscript.

* Tekst wygłoszony podczas konferencji naukowej dedykowanej pamięci Profesora Bogdana Walczaka, zatytułowanej *Kulturowe aspekty ewolucji języka. Słowa i słowniki*, która odbyła się w Wągrowcu w dniach 14–16 listopada 2023 roku.

1. Wprowadzenie

Historia łowiectwa sięga początków istnienia ludzkości, kiedy to właśnie polowanie, obok zbieractwa, należało do jednego z podstawowych sposobów zdobywania pożywienia [zob. Gwiazdowicz, red. 2018: 10–18; Krupka, red. 1990: 13–26]. Przez wieki obecne było w gospodarce i kulturze Polski, a z czasem wykształciły się: kultura, język oraz tradycje tego środowiska [Gwiazdowicz, red. 2018: 28–37; Krupka, red. 1990: 27–66]. Zachodzi zatem pytanie, jak wpłynęły one na zasoby polszczyzny. W tym celu opisany i przeanalizowany został materiał językowy wyekscerpowany ze słowników języka polskiego zarówno rejestrujących leksykę języka polskiego od jego początków, po przełom wieku XIX i XX [SW] oraz z pierwszej połowy XX wieku [SJPDor], jak i polszczyznę współczesną i najnowszą [USJP, WSJP PAN]. Materiał źródłowy – słownictwo nazywające osoby polujące oraz czynności i stany związane z myślistwem, a także nazwy miejscowości oraz nazwiska morfologicznie związane z tymi wyrazami i paremie je zawierające – wybrano również ze słowników języka łowieckiego [SJŁ; SPTŁiE], zbioru paremiologii, słowników specjalnych gromadzących antroponimy i toponimy oraz z zasobów internetowych. Wykorzystano również słowniki etymologiczne, encyklopedie i opracowania branżowe.

2. Słownictwo

2.1. *Łowić, polować...*

Do nazywania czynności chwytania i zabijania dzikich zwierząt służą wyrazy *łowić* i *polować* oraz utworzone od nich *łowienie* i *polowanie*. W tzw. *Słowniku warszawskim* [SW] – teaurusie rejestrującym polszczyznę od jej początków do przełomu XIX i XX wieku – odnotowano także jako „słowo częstotliwe” formę *ławiać* [SW, t. 2: 818], a jako gwaryzm – formę *polówka* [SW, t. 4: 540].

Wyraz *łowić* (ogólnosłowiańskie *loviti*) etymolodzy wyprowadzają z prasłowa *lōw* (**lovь*) [ESJP: 106; SEBrü: 313; SEJP: 303–304]. Aleksander Brückner wskazuje na jego pień *lāu*, wspólny dla takich słów, jak: greckie *leiā* ‘łup’ i *apolauō* ‘używam’; łacińskie *lu-crum* ‘zysk’; gockie *laun* i niemieckie *Lohn* ‘myto’, co konotuje uzyskiwanie zdobyczy i wzbogacanie się, zaś Wiesław Boryś przytacza ponadto litewski odpowiednik prasłowiańskiego *loviti* – *lāvyti* ‘przyrzucać, ćwiczyć, kształcić, rozwijać’ oraz wyrazy pokrewne, m.in. staro-wysoko-niemieckie *lōn* ‘wynagrodzenie, zarobek, zapłata’ oraz doryckie *lāiā* ‘łup, zdobycz (także myśliwska); grabież, rabunek’. Leksem *lōw*, mający od XVI wieku formę liczby mnogiej *łowy*, w okresie staropolskim występował tylko w liczbie pojedynczej i oprócz czynności polowania służył również do nazywania ‘tego, co złowione, upolowane’ [ESJP: 107]. Z kolei źródłosłów czasownika *polować* autorzy słowników etymologicznych wywodzą od rzeczownika *pole* [ESJP: 688–689; SEBrü:

429]. Według Andrzeja Bańkowskiego leksem *polować*, obecny w polszczyźnie pisanej od drugiej połowy XVI wieku, pierwotnie oznaczał ‘łowić w polu zające (i inną drobną zwierzynę) za pomocą chartów’. Znaczenie ogólne ‘łowić wszelkim sposobem zwierza dzikiego’, synonimiczne z niemieckim *jagen* i francuskim *chasser*, jest znaczeniem wtórnym. Zostało ono zapożyczane do języka ukraińskiego (*poljuváty*) i białoruskiego (*paljavác*) [ESJP: 688–689].

Identyfikacji ogółu spraw związanych z polowaniem na dzikie zwierzęta służą utworzone sufiksem *-stwo* (*-ctwo*) formy nominalne *łowiectwo* oraz *myślistwo*. W SW zarejestrowany został również funkcjonujący w środowisku polujących termin *strzelectwo* o znaczeniu ‘łowiectwo, myślistwo, ze strzelbą tylko odbywane’¹, a odzwierciedlający polowanie z konkretnym typem broni².

Bańkowski wyprowadza termin *łowiectwo* [por. Grzegorzczukowa 1982: 34], obecny w polszczyźnie pisanej od XVIII wieku, od leksemu *łowiec*, zaś *myślistwo*, funkcjonujące od drugiej połowy XVI wieku – od wtórnego znaczenia formy *myśliwy*, która zostanie omówiona w dalszej części artykułu. Z kolei Brückner, przedstawiając etymologię słowa *myślistwo*, wskazywał, że nie było ono znane w czasach pierwotnych, gdyż „sama nazwa dowodzi późnego i osobliwszego nabytku, nieznanego czasom pierwotnym, co tylko «łowiły»”. Zwrócił także uwagę na ulegające modyfikacji motywy polowania oraz jego szczególne znaczenie dla mieszkańców polskich ziem „my z Czechami mamy wspólnie to słowo, nieznanie innym Słowianom. «Polowania» naszego, sportu, nie znali Słowianie wcale. Oni łowili zwierza i wytyężali myśl na wszelakie sieci i zasadzki, łapki i paści” [SEBrü: 350–351].

2.2. Myśliwy, łowca...

Obecnie użytkownicy polszczyzny męszczyzną polującego na dzikie zwierzęta określają wyrazem *myśliwy*, czego dowodzi jego rejestracja w słownikach polszczyzny współczesnej i najnowszej. Wskazany w definicji tego słowa termin synonimiczny *myśliwy* ‘ten, kto poluje na dzikie zwierzęta, łowca’ [USJP, t. 2: 755; por. WSJP PAN] zaklasyfikowany został z kolei do słownictwa starannego, nacechowanego książkowo [USJP, t. 2: 509]. Do nazywania osoby łowiącej służy też forma czasownika *polować*, kontekstowo bowiem imiesłów przymiotnikowy czynny *polujący* ma znaczenie rzeczownikowe. W polszczyźnie końca XIX i początków XX wieku funkcjonowały w tym znaczeniu gwaryzmy *polowacz* i *polowiec* [SW, t. 4: 540], zaś forma *polownik*, mająca węższe znaczenie, służyła

1 Podstawowe znaczenie terminu *strzelectwo* w polszczyźnie drugiej połowy XIX wieku – zgodnie z rejestracją w SW – to ‘sztuka strzelania’ [SW, t. 6: 476].

2 W przeszłości myśliwi wykorzystywali także inne typy broni, m.in. oszczepy, łuki i kusze [zob. Nehring, Kehl 1989: 63–66].

do identyfikacji ‘tego, co poluje w czystym polu z chartami’ [SW, t. 4: 541], co związane jest z pierwotnym znaczeniem czasownika *polować*.

Rzeczownik *myśliwy* pierwotnie należał do klasy przymiotników³, zaś używane od drugiej połowy XVI wieku znaczenie ‘przemysłny w łowieniu zwierzyny (w sidła), biegły w polowaniu, lubiący polowanie’ jest znaczeniem wtórnym, gdyż w XV–XVI wieku określano nim człowieka skłonnego do rozmyślań, umiejącego myśleć, bystrego [ESJP: 234; SEJP: 345; por. Kopaliński 1985: 723]. To pierwotne znaczenie bywa źródłem zabaw i gier językowych w tekstach dotyczących środowiska łowieckiego, czego przykład może stanowić żartobliwa etymologia, którą zaproponował tworzący w okresie dwudziestolecia międzywojennego pisarz i myśliwy Julian Ejsmond, opisując deszczową pogodę podczas jednej z łowieckich wypraw: „Myśliwy jest jednak zawsze dobrej myśli. Dlatego się przecież nazywa myśliwym” [Ejsmond 1925: 124]. Według Borysia rozwój znaczeniowy wyrazu *myśliwy* ma związek „z uznawaniem łowiectwa za zajęcie wymagające rozumu, przemysłności, sprytu” [SEJP: 345]. Z kolei wtórne znaczenie leksemu *myśliwy* stało się podstawą formy *myśliwiec* służącej od XVI do XIX wieku do nazywania człowieka polującego na zwierzynę [ESJP: 234; SEJP: 345]. W wieku XX, wraz z rozwojem technologii, uległa ona procesowi neosemantyzacji, zyskując znaczenie z zakresu wojskowości⁴.

Forma nominalna *łowca*, poświadczana w źródłach od XVI wieku (1564, 1618), początkowo służąca sporadycznie językowej identyfikacji psa myśliwskiego, w drugiej połowie XIX wieku zastąpiła obecne w polszczyźnie od XIV wieku określenie osoby polującej *łowiec*⁵, co wiązało się ze wspólną dla obu rzeczowników formą liczby mnogiej *łowcy* [ESJP: 106–107]. Autorzy SW odnotowali również warianty *łowczy* i – opatrzony kwalifikatorem graficznym *staropolski – łowicz* [SW, t. 2: 817].

Jak podają etymolodzy, *łowiec* (wtórnie *łowca*) jest prasłowianizmem (**lov-ьcъ*) i wywodzi się od ogólnosłowiańskich: czasownika *loviti* ‘łowić’ i rzeczownika *lovъ* ‘łowienie, polowanie’, zaś *myśliwy* (**mysl-ivъ*) – od ogólnosłowiańskiego czasownika *mysliti* ‘myśleć’ [ESJP: 106–107, 234; SEJP: 303, 345].

3 Leksem *myśliwy* zachował odmianę przymiotnikową.

4 Wśród terminów wojskowych odnajdujemy: *myśliwiec* ‘szybki i zwrotny samolot wojskowy uzbrojony w pociski rakietowe i w działka, przeznaczony głównie do wyszukiwania i niszczenia samolotów przeciwnika; samolot myśliwski’, ‘pilot tego samolotu, pilot myśliwski’ oraz *myślistwo* ‘lotnictwo wojskowe wyposażone w myśliwce’ [USJP, t. 2: 755; por. WSJP PAN].

5 W SW pod hasłem *łowca* odnotowano dwa znaczenia: 1. ‘ten, co poluje, zwierzęta łowi; myśliwiec, myśliwy, strzelec, nemrod’; 2. ‘przejemca; ten, co przejemuje; zwłaszcza pies przejmujący zwierzynę’ [SW, t. 2: 817; t. 5: 97].

W polszczyźnie drugiej połowy XIX i początków XX wieku jako synonimy omówionych powyżej określeń służących identyfikowaniu mężczyzn polujących na dzikie zwierzęta funkcjonowały również określenia *strzelec*⁶ i *nemrod*. Etymologię eponimu autorzy SW objaśnili następująco „od nazwiska króla babilońskiego, po hebrajsku Nimrod, który był «możnym myśliwcem przed Panem»” [SW, t. 3: 242; por. Kopaliński 1997: 741]. W słowniku rejestrującym polszczyznę współczesną i najnowszą nie odnotowano rzeczownika *strzelec* w interesującym nas znaczeniu [por. USJP, t. 3: 1427; WSJP PAN], zaś słowo *nemrod* przenośnie oznacza ‘zapalonego, zagorzałego myśliwego’ i zarezerwowane jest dla wysokiego stylu wypowiedzi przede wszystkim tekstów pisanych, na co wskazuje opatrzenie go kwalifikatorem stylistycznym *podn.[iosły]* [USJP, t. 2: 879]⁷.

2.3. Myśliwa, łowczyni...

Łowiectwo, stereotypowo postrzegane jako domena mężczyzn, pasjonuje również kobiety. Polowały bowiem nie tylko mitologiczne boginie (np. grecka Artemida czy rzymska Diana) i literackie bohaterki (np. Sienkiewiczowska Jagienka), ale także żyjące w rzeczywistości przedstawicielki płci pięknej, także Polki. Wśród polujących w Polsce szczególnie w historii zapisały się koronowane łowczynie, by przywołać Zofię Holszańską, Helenę Moskiewską czy Bonę Sforzę [Krupka, red. 1990: 31–32]. Zarówno królowe, jak i inne polujące kobiety identyfikowano językowo nazwami: *łowczyna*, *łowczyni* i *myśliwa*, czego dowodzi odnotowanie ich w rejestrującym polszczyznę do początków XX wieku SW. Dwie pierwsze zdefiniowano w nim jako ‘kobieta łowiąca, polująca, myśliwa’ [SW, t. 2: 817], zaś w objaśnieniu ostatniej wskazano, że jest to forma żeńska od rzeczownika *myśliwy* o znaczeniach: 1. ‘lubiący polować’; 2. ‘polować umiejący, polujący’ [SW, t. 2: 1088]. Również Bańkowski wskazuje nazwy żeńskie *łowczyni* i *myśliwa*, które wywodzi od nazw męskich, odpowiednio – *łowiec* (wtórnie *łowca*) i *myśliwy* [ESJP: 106, 234]. Wyrazy nazywające polujące kobiety były używane i w wieku XIX, i w pierwszej połowie XX stulecia, czego dowodzą ich rejestracja w słownikach języka polskiego i słowniku języka łowieckiego oraz przykłady ich użycia zilustrowane cytatami zarówno z utworów literackich,

6 Pod hasłem *strzelec* w *Słowniku warszawskim* zarejestrowano łącznie dziewięć znaczeń, w tym sześć jednostek neutralnych leksykalnie w polszczyźnie drugiej połowy XIX wieku, tj.: ‘ten, co umie strzelać, co strzela’; ‘żołnierz mający za zadanie przede wszystkim strzelać, jegier, karabinier; puszkarz, artylerzysta, kanonjer’; ‘myśliwy, myśliwiec’; ‘strażnik części lasu, gajowy, leśnik’; ‘oficjalista obowiązany dostarczać do dworu pana zwierzyny z jego lasów’; ‘człowiek do posług, szczególnie do stania za pojazdem’ oraz trzy terminy – z zakresu botaniki, astronomii i zoologii [SW, t. 6: 476].

7 Hasła *nemrod* nie odnajdujemy w WSJP PAN.

jak i prac naukowych [SW, t. 2: 817, 1088; SJPDor, t. 4: 316, 940; SJŁ: 128, 142]. Z kolei w powszechnie dostępnych, popularnych słownikach polszczyzny współczesnej i najnowszej nie zostały one odnotowane [por. SJPSzym, t. 2: 76, 236; USJP, t. 2: 509, 755; SSTPS: 72, 3421]⁸, co sygnalizuje ich ograniczenie funkcjonalne⁹, a także charakterystyczną dla komunikacyjnej rzeczywistości tendencję nazewniczą [por. Jadacka 2013: 127]. W ostatnich dwudziestu latach obserwuje się w polskim łowiectwie zwiększenie liczby polujących pań¹⁰, coraz też częściej mówi się i pisze o nich, np. posługując się wyrażeniami z komponentem *polująca (polujące): polujące kobiety (kobiety polujące), polujące panie*; połączeniem *kobiety-myśliwi* czy nazwami *łowczyni* i *myśliwka*. Jednak w artykułach zamieszczanych w prasie branżowej stosuje się je sporadycznie, ponieważ autorzy tekstów prasowych przede wszystkim posługują się eponimem *diana*, czyli nazwą utworzoną od imienia rzymskiej bogini łowów [por. Sadowski 2013: 289–308]. Mimo iż w wykorzystanych słownikach – zarówno języka polskiego, jak i gwary łowieckiej [por. SJŁ] – oraz w *słowniku* rejestrującym eponimy [Kopaliński 2004] brak hasła *diana* ‘polująca kobieta’, prawdopodobne jest, że proces apelatywizacji [por. Sadowski 2013: 291–293], czyli przenoszenia nazwy własnej (*Diana*) do zbioru wyrazów pospolitych (*diana* ‘polująca kobieta’) uaktywnił się w ostatnich latach, czego dowodzi nie tylko stosowanie tego określenia w prasie branżowej, ale także w tekstach publikowanych w internecie¹¹, w nazwach organizacji i stowarzyszeń zrzeszających panie kultywujące myśliwskie tradycje¹². Hasło *diana* ‘polująca kobieta’ odnotowane zostało także w wydanym pod koniec XX wieku słowniku języka łowieckiego, w którym przez autorów

8 W WSJP PAN nie odnajdujemy nazwy *łowczyni*, z kolei nazwę *myśliwa* – tak [por. WSJP PAN].

9 W zbiorze cytatów zgromadzonych w Narodowym Korpusie Języka Polskiego nie odnajdujemy ani jednego przykładu z terminem *myśliwa*, zaś 56 kontekstów z nazwą *łowczyni* (łącznie z 20 różnych tekstów). Ilustrują one trzy różne sposoby użycia: określenie mitologicznej bogini (np. *boska łowczyni; Diana łowczyni; łowczyni Artemida*); nazwa własna bohaterki utworu literackiego (*Łowczyni*); zmetaforizowane określenie współczesnej kobiety (np. *łowczyni mężczyzn; łowczyni głów; łowczyni nagród, łowczyni skarbów; łowczyni rodzinnych sekretów*). Brak egzemplifikacji wykorzystania nazwy *łowczyni* w odniesieniu do polującej współcześnie kobiety. Por. <https://tinyurl.com/2p98ybjd> [dostęp: 14 sierpnia 2024].

10 Przykładowo w 2014 roku ok. 3 tysiące Polek miało uprawnienia łowieckie, zaś w sierpniu 2023 – 4823, za: <https://tinyurl.com/37eemfsw> [dostęp: 23 sierpnia 2016] oraz <https://www.pzlow.pl/> [dostęp: 7 sierpnia 2023].

11 Około 26 200 wyników po wpisaniu w wyszukiwarce internetowej frazy „diana polująca kobieta”.

12 Przykładowo: Klub Dian PZŁ, <https://tinyurl.com/4zc64nv6> [dostęp: 7 sierpnia 2023]; Klub Dian Warszawskich, <https://tinyurl.com/yc776zhr> [dostęp: 7 sierpnia 2023]; Stowarzyszenie Polskie Diany, <https://tinyurl.com/8x7e96w7> [dostęp: 7 sierpnia 2023].

określono ją jako „nazwę często żartobliwą” [SPTŁiE: 11], jednak takiego nacechowania nie potwierdzają analizowane użycia [Janicka-Szyszkó 2018: 137–150] oraz definicja w internetowej *Encyklopedii leśnej*¹³.

2.4. *Łowiectwo i myślistwo w nazwach własnych i pospolitych*

Spośród obecnych we współczesnej polszczyźnie synonimicznych terminów *łowca* – *myśliwy*, *łowiectwo* – *myślistwo* i pochodzących od nich (również synonimicznych) przymiotników *łowiecki* ‘dotyczący łowów lub łowiectwa’ oraz *myśliwski* ‘dotyczący myślistwa lub myśliwych; łowiecki’ [USJP, t. 2: 509, 755; por. WSJP PAN] jako komponent oficjalnych nazw funkcjonujących w środowisku polujących preferowane są słowa wywodzące się od terminu *łów*, przykładowo: *Polski Związek Łowiecki* (nazwa organizacji, do której muszą należeć wszystkie osoby polujące) [wszystkie wyróżnienia w nazwach – R.J.-S.]; *koło łowieckie* (określenie podstawowej jednostki organizacyjnej PZŁ); *Naczelna Rada Łowiecka*; *Główny Sąd Łowiecki*; *Kapituła Odznaczeń Łowieckich*¹⁴; *Prawo łowieckie*¹⁵ (nazwa ustawy – podstawowego aktu prawnego regulującego łowiectwo w Polsce). Wyrazy te odnajdujemy w tytułach branżowych czasopism zarówno o zasięgu ogólnopolskim, jak i lokalnym, np.: mający ponad stuletnią tradycję „*Łowiec Polski*”¹⁶ czy wydawane od kilkudziesięciu lat „*Brać Łowiecka*”¹⁷, „*Łowiec Galicyjski*”¹⁸, „*Łowiec Tarnowski*”¹⁹. Termin *łowiectwo* wykorzystany został w tytułach kilkunastu monografii stanowiących kompendium wiedzy przyrodniczo-łowieckiej, przykładowo: *Łowiectwo* [Krupka, red. 1990; Paślawski 1994], *Podstawy łowiectwa* [Biały, red. 1993; Kamieniarz 2022], *Ekologiczne podstawy łowiectwa* [Bobek, Morow, Perzanowski 1984] czy *Łowiectwo dla leśników i myśliwych* [Paślawski 1990]. Z kolei publikację poświęconą tradycjom i obyczajom środowiska polujących zatytułowano *Kultura łowiecka*

13 Mimo że autorzy jako źródło wskazują SPTŁiE, por. <https://tinyurl.com/yw9rdtdf> [dostęp: 7 sierpnia 2023].

14 Są to nazwy organów centralnych struktur PZŁ, za: <https://tinyurl.com/26xvekkz> [dostęp: 17 sierpnia 2023] oraz <https://tinyurl.com/5n6aan82> [dostęp: 17 sierpnia 2023].

15 Nazwa ustawy – podstawowego aktu prawnego regulującego łowiectwo w Polsce, por. <https://tinyurl.com/yu3hrrhu> [dostęp: 17 sierpnia 2023].

16 „*Łowiec Polski*” – czasopismo wydawane od 1899, aktualnie miesięcznik o tematyce przyrodniczo-łowieckiej, zob. <https://tinyurl.com/5bv4z4c8> [dostęp: 17 sierpnia 2023].

17 „*Brać Łowiecka*” – numer pierwszy ukazał się w kwietniu 1998 roku, zob. <https://tinyurl.com/2y4zt6yj> [dostęp: 17 sierpnia 2023].

18 „*Łowiec Galicyjski*” – kwartalnik wydawany od 1993 roku, związany z Zarządem Okręgowym PZŁ w Przemyśle, <https://tinyurl.com/msbtf9k3> [dostęp: 17 sierpnia 2023].

19 „*Łowiec Tarnowski*” – kwartalnik wydawany od 2010 roku, związany z Zarządem Okręgowym PZŁ w Tarnowie, <https://tinyurl.com/4vc5xcrn> [dostęp: 17 sierpnia 2023].

[Gwiazdowicz 2018]. Wyrazy *łowiectwo* i *łowiecki* wykorzystywane są również w nazwach słowników, poradników i podręczników gromadzących socjolekt, którym posługują się myśliwi, co egzemplifikują: *Polski język łowiecki* i *Słownik języka łowieckiego* [Hoppe 1980; SJŁ]; *Słownik podstawowych terminów łowieckich i ekologicznych* [SPTLiE]; *Mały słownik języka łowieckiego* [Jóźwiak 2018] czy *1000 słów o łowiectwie* [Krzemień 1986]. Określenie *myśliwski* jednostkowo pełni tę funkcję w tytule *Słowniczek wyrazów myśliwskich* [Szałapak 2001].

Apelatywy odnoszące się do desygnatów danej klasy przedmiotów – przykładowo butów, kapeluszy czy zegarków – które prototypowo przeznaczone są dla osób polujących, doprecyzowuje się określeniami wskazującymi na przewidywanych odbiorców. Główne cechy tych przedmiotów pozwalają je przyporządkować do danego zbioru (klasy) obiektów i identyfikować nazwą pospolitą, np. *lornetka* lub *broń*, zaś ich podstawowe zastosowanie w łowiectwie – związane przykładowo z poprawianiem widoczności, zwiększaniem skuteczności polowania czy zapewnieniem komfortu myśliwym – odzwierciedlane jest przymiotnikiem, np. *lornetka myśliwska*, *broń myśliwska*.

Ustalenie, który z synonimicznych przymiotników – *łowiecki* czy *myśliwski* – preferowany jest w nazwach pospolitych różnorodnych desygnatów przeznaczonych dla myśliwych, umożliwiła kwerenda uwzględniająca publikacje obecne w Internecie. Korzystając z wyszukiwarki internetowej, odnajdujemy teksty, w których użyto apelatywów zawierających określenie *myśliwski*, w tym w pierwszej kolejności *akcesoria myśliwskie* (ok. 3 440 000 wyników), a w następnej: *buty myśliwskie* (2 690 000), *broń myśliwska* (1 740 000), *nóż myśliwski* (1 310 000), *pies myśliwski*²⁰ (227 000), *torba myśliwska* (205 000), *lornetka myśliwska* (96 400), *kapelusz myśliwski* (94 600), *zegarek myśliwski* (74 000). Po wpisaniu nazw z komponentem *łowiecki*, np. *broń łowiecka* czy *lornetka łowiecka*, odsyłani jesteśmy ponownie do stron, na których znajdują się teksty zawierające nazwy z komponentem *myśliwski*. Mimo wskazywanego w słownikach języka polskiego synonimicznego znaczenia przymiotników *łowiecki* i *myśliwski* zgromadzony materiał językowy dowodzi, że w środowisku polujących dokonywane jest rozróżnienie obu określeń. Badane *nomina propria* i apelatywy dowodzą, że komponent *łowiecki* używany jest w znaczeniu ogólnym, szerszym niż *myśliwski*, gdyż pozwala językowo interpretować całokształt działań związanych z tzw. gospodarką łowiecką, szczegółowo regulowaną przepisami prawa, a obejmującą różnego rodzaju czynności dotyczące regulacji liczebności zwierzyny, kontrolowanych odłowów, ochrony środowiska naturalnego,

20 Nazwa *pies myśliwski* jest m.in. wyrazem hasłowym w Wikipedii, por. <https://tinyurl.com/5fhjuje> [dostęp: 17 sierpnia 2023].

przestrzegania etyki łowieckiej i kultywowania tradycji. Z kolei komponent *myśliwski* wykorzystywany jest w znaczeniu węższym, przede wszystkim w apellatywach służących językowej identyfikacji desygnatów związanych bezpośrednio z polowaniem, takich jak broń, lornetka czy pies. Z dużą dozą prawdopodobieństwa zostało to uwarunkowane przyporządkowaniem w polszczyźnie najnowszego określenia *łowiecki* do słownictwa książkowego, zaś *myśliwski* – do neutralnego oraz odnotowanego w słowniku języka polskiego jako podstawowego środowiskowego znaczenia terminu *łowiectwo* ‘całokształt spraw związanych z łowieniem, hodowlą i ochroną zwierzyny’ [USJP, t. 2: 509; por. WSJP PAN]. Z kolei wykorzystanie w tytułach czasopism archaicznej formy *łowiec* konotuje więc z przeszłością, chęć kultywowania tradycji, szacunek dla poprzedników.

Badana leksyka stanowi również komponent nazw *własnych kół łowieckich*. Standardowo wykorzystywany jest w nich zwrot „koło łowieckie” dopełniony wyrazem lub wyrażeniem pełniącym funkcję przedstawieniową, ale także odzwierciedlającym cenione wartości, łowiecką tożsamość i tradycje. O brzmieniu nazwy, w tym o wykorzystanych komponentach mających często znaczenie symboliczne, będących nośnikami różnego rodzaju znaczeń i cenionych wartości, decydują założyciele danego koła [por. Janicka-Szyszek 2021a; 2021b; 2021c; 2024]. Wśród 2705 nazw własnych tych podstawowych jednostek organizacyjnych PZŁ²¹ odnajdujemy 45 z interesującymi nas komponentami. Z porównywalną częstością wykorzystane zostały zarówno te wywodzące się od dawnego określenia *myśliwy* (24 użycia), jak i od prasnolwa *łów* (21 użyc). Do wybieranych komponentów należą w kolejności: *myśliwski* (15 użyc, np.: *Kółko Myśliwskie*, *Otwockie Kółko Myśliwskie*, *Klub Myśliwski*, *Klub Myśliwski Dziennikarzy*, *Pomorski Klub Myśliwski*, *Stowarzyszenie Myśliwskie CIETRZEW*, *Towarzystwo Myśliwskie*, *Towarzystwo Myśliwskie Św. Huberta*, *Lubelskie Towarzystwo Myśliwskie*, *Warszawskie Koło Myśliwskie*, *Wiara Myśliwska*); *myśliwiec* (5 użyc w nazwach brzmiących *Koło Łowieckie „Myśliwiec”*); *myślistwo* (3 użyc, np.: *Towarzystwo Prawidłowego Myślistwa*, *Chełmskie Towarzystwo Prawidłowego Myślistwa*); *myśliwy* (1 użyc: *Towarzystwo Myśliwych*) oraz *łowiec* (8 użyc w nazwach brzmiących *Koło Łowieckie „Łowiec”*); *łowiectwo* (7 użyc, np.: *im. Tradycyjnego Łowiectwa*, *Koło Prawidłowego Łowiectwa*, *Miłośników Łowiectwa*, *Racjonalnego Łowiectwa*, *Kujawskie Towarzystwo Racjonalnego Łowiectwa*); *łowiecki* (5 użyc, np.: *Łowiecka Brać*, *Warszawskie Koło Łowieckie*, *Ciechanowskie Towarzystwo Łowieckie*, *Towarzystwo Łowieckie „Bieszczady”*);

21 Nazwy kół łowieckich wyekscerpowano z zestawienia zamieszczonego na portalu internetowym Bank Danych o Lasach, <https://tinyurl.com/y8k5hykz> [dostęp: 18 sierpnia 2023]. Wykorzystano również listy kół łowieckich uzyskane bezpośrednio od władz zarządów okręgowych PZŁ.

łowca (1 użycie w nazwie *Koło Łowieckie „Łowca”*). Wybór przez założycieli kół łowieckich nie tylko wyrazów obecnych w polszczyźnie współczesnej i najnowszej, tj. *myśliwski* i *łowiecki*, *myślistwo* i *łowiectwo*, *myśliwy* i *łowca*, ale także archaicznych form *myśliwiec* i *łowiec* z dużą dozą prawdopodobieństwa wskazuje na ich przywiązanie do tradycji, dowodzi potrzeby uwznioślenia nazwy, a wreszcie świadczy o znajomości języka przodków.

Onimy motywowane łowiectwem przynależą nie tylko do grupy chrematonomimów, ale również antroponimów i toponimów. W *Słowniku nazwisk współcześnie w Polsce używanych* Kazimierz Rymut zgromadził 23 antroponimy bezpośrednio etymologicznie związane z łowiectwem [Rymut 1993], które w 1990 roku nosiło łącznie 5851 pełnoletnich osób. Najpopularniejszymi wśród nich jest 14 motywowanych określeniem *myśliwy* bądź pochodnymi (5280 osób), w tym w pierwszej kolejności *Myśliwiec* (4255)²², a w następnej: *Myśliwski* (300), *Myśliwczyk* (278), *Myśliwy* (217), *Myśliwa* (105), *Myśliwiecki* (75), *Myśliwek* (20), *Myśliwiak* (11), *Myśliwczuk* (10), *Myśliwczak* (5) oraz *Myśliw*, *Myśliwec*, *Myśliwicz* i *Myśliwiec* (po 1 osobie). Onomasta odnotował także 9 nazwisk związanych z prasłowem *łow* używanych łącznie przez 571 osób: *Łowczyński* (164), *Łowiec* (111), *Łowczyk* (91), *Łowiecki* i *Łowczynowski* (po 72 osoby), *Łowczykowski* (35), *Łowczy* (14), *Łowczyc* i *Łowczycki* (po 13 osób).

W urzędowym wykazie nazw miejscowości w Polsce zapisanych zostało 39 nazw geograficznych motywowanych określeniami osób polujących oraz nazw czynności i stanów związanych z myślistwem, identyfikujących przede wszystkim wsie i ich części, osady, kolonie i przysiółki, a jednostkowo miasto²³. Bezpośrednio etymologicznie z łowiectwem związanych jest 31 toponimów, takich jak *Łowacz*, *Łowce*, *Łowcza*, *Łowcza-Kolonia*, *Łowcze*, *Łowczów*, *Łowczówek*, *Łowczyki*, *Łowicz* (miasto i wieś), *Łowicz Wałecki*, *Łowiczek*, *Łowiczki*, *Łowiczki Książęce*, *Łowiczki Pańskie*, *Łowiczówka*, *Łowiecko*, *Łowin* (2), *Łowinia*, *Łowiska*, *Łowisko*, *Łowkowice* (2), *Łowno*, *Łowy*, *Łowyń* oraz *Myśliwce*, *Myśliwczów*, *Myśliwiec*, *Myśliwka*. Z dużą dozą prawdopodobieństwa łowiectwem motywowanych może być również 8 innych nazw, zawierających częśćkę *łow-*: *Łowęcice* (2), *Łowęcin*, *Łowinek*, *Łowiszów*, *Łownica*, *Łowocie*, *Łowoszów*.

W słownikach tematycznych objaśniona została etymologia nazwy miasta *Łowicz*. Józef Staszewski uznał, że wzmianka o tej miejscowości w bulli papieża Innocentego II z 1136 brzmiąca *Louiche* oznacza ‘osada łowczego’, gdyż „bulla

22 Jak ustalił Jarosław Maciej Zawadzki, na początku XXI wieku liczba ta wzrosła do 5122 [Zawadzki 2002: 182].

23 Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 października 2019 roku w sprawie wykazu urzędowych nazw miejscowości i ich części [Dz.U. z 2019, poz. 2360].

prawo polowania (*cum venatione*) biskupom oddaje” [Staszewski 1959: 173]. Nie zgodził się z tym wyjaśnieniem Stanisław Rospond, pisząc: „bezpodstawnie skojarzono nazwę Łowicz z łowami, czyli łowiskiem, jakoby od łowieckiego dworu książąt mazowieckich. Po prostu mieliby tu mieszkać łowcy książęcy, czyli byłyby to rzekomo nazwa służebna” [SEM: 207], według badacza bowiem „dla Łowicza należy przyjąć rekonstruowaną formę *Lovik-jь ‘gród Łowika’” [SEM: 207], a zatem byłyby to nazwa dzierżawcza. Egzemplifikacją stanowiska językoznawcy stały się inne nazwy osobowe, od których wywodzą się nazwy miejscowe; m.in. badacz przytoczył znaną już w 1136 roku nazwę osobową Łowęta utworzoną od podstawy łow-, łowić oraz warianty antroponimiczne Łowik i Łowek, a także pochodzące od nich toponimy: Łowkowice, Łowków, Łowkowce oraz antroponim Łowa, od którego utworzona została nazwa miejscowości Łowyń (pierwotnie Łowin). Nazwę Łowicz od nazwy osobowej Łowik wywiódł również Rymut w słowniku poświęconym nazwom miast Polski [Rymut 1987: 141]. Z kolei w słowniku nazw miejscowości pod redakcją tego badacza uwzględniona została hipoteza mówiąca o pochodzeniu nazwy miasta bezpośrednio od słowa łowić, a zatem oznaczałaby ‘las, miejsce nadające się do polowania’ [Rymut 2005: 375]. Niezależnie jednak, czy Łowicz należy do nazw służebnych czy dzierżawczych, czy można objaśnić jej etymologiczne znaczenie jako ‘osada łowczego’ lub ‘gród Łowika’ albo ‘miejsce nadające się do polowania’, bez wątpienia nazwa ta, podobnie jak i wiele innych, uwidocznia historyczne związki z łowiectwem, na co zwrócił uwagę Rospond „Oczywiście nazwa osobowa Łowik związana była z łowami” [SEM: 207], podając też przykłady nazw miejscowych powstałych od wyrazów pospolitych, np.: Łowisko, Łowiec, Łowinia.

3. Paremie

Słownictwo obrazujące polowanie na dzikie zwierzęta, w tym identyfikujące osoby polujące oraz odzwierciedlające czynności i stany związane z myślistwem, takie jak łowca (łowiec), łowić, łowiecki, łowy; myśliwy (myśliwiec), myśliwski; polować i polowanie, odnajdujemy w paremiach. Odbity w przekazywanych z pokolenia na pokolenie przysłowia obraz świata stanowi swoiste źródło wiedzy o istocie łowiectwa, jego motywach i skutkach, stosunku do niego polujących i niepolujących, postrzeganiu – często stereotypowym – tego środowiska.

W największym w historii polskiej leksykografii ich zbiorze [NKPP] odnajdujemy ponad 150 paremii²⁴ z leksemami łowca (łowiec), łowić, łowiecki, łowy;

24 Na potrzeby tego artykułu oprócz przysłów – jednostek samodzielnych składniowo – wykorzystano również zgromadzone w zbiorze frazeologizmy mające postać zarówno zwrotów (np. *łże jak myśliwy, pije jak myśliwy; polować na wrony*), jak i wyrażen (np. *myśliwy od siedmiu boleści; myśliwy z półmiska*). W materiałach z NKPP nazywane są one wyrażeniami

*myślistwo, myśliwy (myśliwiec), myśliwski; polować i polowanie*²⁵. Wśród nich są te adresowane przede wszystkim do polujących, gdyż, stanowiąc syntezę doświadczeń wielu pokoleń, zawierają porady i przestrogi dotyczące łowów, przykładowo: *Kto na niedźwiedzia poluje, niech łóżko szykuje* (1894)²⁶; *Kto na żbiki poluje, niech rękawice wzuje* (1894); *Na Michała łowcy chwala* (1870) oraz *Od świętego Michała Anioła trąbka myśliwego do boru woła* (1898)²⁷; *Na świętego Kazimierza*²⁸ *pokój dla łowcy i zwierza* (1870); *Na zająca z rarogiem*²⁹, *na sarny z sieciami, na kuropatwy z jastrzębki napewniejszy łów* (1600); *Nie czas psy karmić, kiedy trzeba iść na polowanie* (1856); *W styczniu łów łatwy na kuropatwy* (1895).

Sporadycznie przysłowia konceptualizują pozytywny wizerunek polujących, wskazując na takie ich cechy jak chęć uczestniczenia w łowach wraz ze współtowarzyszami: *Bez towarzystwa, jak by mięso bez soli, zażywać myślistwa* (1674); doświadczenie i kompetencje umożliwiające sukces w czasie polowania: *Dobry łowiec wie, jak sieci zakładać* (1894); *I z frycy*³⁰ *myśliwy się staje za czasem* (1903); *na łowca zwierz* (1618) czy umiejętne łączenie łowieckich pasji i gospodarskich obowiązków: *Gdzie łów, tam chów* (1871). Znacznie częściej charakteryzują one negatywnie przedstawicieli tego środowiska, stereotypowo przypisując im takie cechy, jak: okrucieństwo: *Każdy myśliwy krwie chciwy* (1894); skłonność do zmyślania (zapewne o łowieckich sukcesach): *Łże jak myśliwy* (1894); pijaństwo: *pije jak myśliwy* (1898); zaniedbywanie obowiązków domowych i trwonienie pieniędzy na rzecz łowów: *Dobry myśliwy – zły*

przysłowiowymi. Zgodnie z przyjętym zwyczajem rozróżnione zostały graficznie: przysłowia (jako samodzielne zdania, odrębne teksty, formy skostniałe) zostały zapisane od wielkiej litery, zaś „wyrażenia przysłowiowe”, czyli frazeologizmy – od małej.

- 25 Wykorzystano jednostki wielowyrzowe znajdujące się pod tymi hasłami w NKPP, ale także i inne, które zostały odnalezione za pomocą indeksu (t. IV) rejestrującego wszystkie użycia danych wyrazów. Należy też dodać, że przysłowia nie tylko zawierające badane leksemy, ale w różny sposób powiązane z łowiectwem analizuje w monografii im poświęconej Władysław Dynak [Dynak 1993].
- 26 W nawiasie po cytowanym przysłowiu podaję za NKPP rok pierwszej jego rejestracji w języku pisanym.
- 27 W obu przysłowiach utrwalona została, typowa dla niektórych rejonów Polski, tradycja rozpoczynania sezonu polowań z chartami w dzień świętego Michała, czyli 29 września [zob. Dynak 1993: 25].
- 28 Paremia odzwierciedla mający miejsce w marcu koniec sezonu polowań, to bowiem 4 marca Kościół wspomina świętego Kazimierza.
- 29 Raróg – ptak drapieżny z rodziny sokołów (*Falco cherrug*), w przeszłości ceniony w sokolnictwie jako ptak łowczy, wykorzystywany w czasie polowań [por. SJŁ: 236].
- 30 Fryc – tu w znaczeniu ‘człowiek niedoświadczony, początkujący w jakimś fachu, nieobyty, nowicjusz’ [SW, t. 1: 776].

rolnik (1894); *Z rybaka, myśliwego, młynarza nie będzie dobrego gospodarza* (1894); *Kto poluje, łapie w sieci*³¹, *zawsze gołą dupą świeci* (1896); *Myśliwi zjedzą wołu, a ptaszka zabiją* (1894); *Żony myśliwych mężów nie lubią* (1831); nieprze-strzeganie religijnych nakazów i polowanie w czasie świąt: *Kto w święto poluje, diabłu usługuje* (1846). Polujący nie zawsze cieszyli się szacunkiem i poważaniem innych osób, stąd sarkazm i drwiny w niektórych przysłowiach i frazeologizmach, co ilustrują przykłady: *myśliwy od siedmiu boleści* (1879); *myśliwy z półmiska* (1894); *myśliwy – z torbą na śliwy* (1894); *Nuże mój miły leniwcze, na piecu sławny myśliwcze* (1568).

Refleksy łowieckich doświadczeń, ale też obserwacji postępowania i zachowań myśliwych odnajdujemy w paremiach, których zmetaforyzowane treści mają charakter pouczeń kierowanych także do osób spoza tego środowiska, a dotyczących relacji międzyludzkich czy sposobu postępowania w życiu, np.: *I do panny, i na łowy nie chodź, waćpan, gdyś niezdrowy* (1957); *Kiedy jeździć, to już sanna, kiedy polować to za panną* (XIX wiek); *Nie złapie pies zająca, jak za dwoma goni* (1856); *Pierwej trzeba się postarać o klatkę, dopiero łowić ptaszynę* (1773); *Starego lisa trudno ułować*³² (1549). Obecne są w nich również refleksje odnoszące się do ludzkiej egzystencji i natury człowieka, w tym głównie jego przywar i słabości zobrazowanych przykładowo w przysłowiach i frazeologizmach mówiących o: prowadzeniu próżniaczego trybu życia: *polować na wrony* (1957); ignorancji i braku doświadczenia czy profesjonalizmu: *przedni myśliwiec na derkacze* (1806); *polować jak król Popiel* (1856); *Z książki strzelał i po łacinie polował* (1858); niemoralnym zachowaniu związanym z uwodzeniem cudzych żon: *polować na czyimś gruncie* (1806); *na cudzą polujesz zwierzynę* (1821). Z kolei zjawiska nieprawdopodobne, osobliwości natury, a przede wszystkim odwrócenie naturalnego porządku utrwala plastyczny obraz: *Jeleń psy łowi* (1564).

Odrębną grupę analizowanych paremii tworzą jednostki wielowyrazowe, w których słowo *łowić* oznacza 'chwycić ryby'³³, a których treść z jednej strony wprost odzwierciedla doświadczenia rybaków, z drugiej – metaforycznie charakteryzuje ludzkie postawy i zachowania, jak w przykładach: *Ino się spuści do morza, a wnet ułowi węgorza* (1903); *Mądry łowi flądry, a głupi je kupi* (1955); *Obiecywał złowić wieloryba, a dostał śledzia* (1862); *Trzeba pracować, chcąc się dorobić, trzeba się zmacać, chcąc ryb nałowić* (1853) oraz w tych zgromadzonych

31 *Łapać w sieci* – zwrot oznaczający jeden ze sposobów polowań. Sieci były jednym z podstawowych narzędzi łowieckich. Używano ich przykładowo do polowań na wilki.

32 Znane już w starożytności przysłowie łacińskie: *Annosa vulpes haud capitur laquero*.

33 We współczesnej polszczyźnie czasownik *łowić* oznacza przede wszystkim chwytnie ryb, w odmianie potocznej – wędkowanie [por. USJP, t. 2: 509; WSJP PAN].

przez językoznawcę na początku XX wieku [Krasnowolski 1906: 17–18] – *złowić się w zastawionej (albo we własnej) sieci; złowić kogo na wędkę; łowi ryby przed niewodem; łowić ryby w mętnej wodzie*³⁴.

4. Podsumowanie

Łowiectwo towarzyszy ludziom od zarania dziejów, zaś o jego znaczeniu na ziemiach polskich świadczą nie tylko mająca również prasłowiański rodowód leksyka, ale także przysłowia, nazwy miejscowości i nazwiska morfologicznie związane z polowaniem na dzikie zwierzęta.

Analiza rejestracji badanego słownictwa wskazuje na jego zróżnicowaną żywotność. Do współcześnie stosowanych należy i wywodząca się z prasłowiańskiego nazwa czynności *łowić*, i funkcjonujące w polszczyźnie od XVI wieku czasownik *polować* oraz nazwy osób polujących *łowca* i *myśliwy*, natomiast leksemy *ławiać*, *łowiec*, *łowicz*, *myśliwiec*, *polownik* oraz gwaryzmy *polowacz*, *polowiec* i *polówka* przeszły do archiwum językowego, z którego sporadycznie wydobywają niektóre z nich przedstawiciele środowiska myśliwych i wykorzystują je, przykładowo, w nazwach kół łowieckich czy tytułach czasopism, by podkreślić swoje przywiązanie do tradycji i znajomość języka poprzedników. We współczesnym słownictwie obiegowym polszczyzny – zgodnie z rejestracją leksykograficzną – nie odnajdujemy też analizowanych określeń polujących kobiet, czyli *łowczyna*, *łowczyni* i *myśliwa*, które w ostatnich latach w socjoleksie łowieckim zastępuje eponim *diana*.

Zgromadzony materiał językowy dowodzi, że w uzusie polujących ogranicza się łączliwość synonimicznych określeń *łowiecki* i *myśliwski*, co nie wynika z łączliwości systemowej³⁵, a co – z dużą dozą prawdopodobieństwa – uwarunkowane jest ich zróżnicowaniem stylistycznym i odzwierciedla potrzebę precyzyjnego interpretowania rzeczywistości, komponent *łowiecki* bowiem używany jest w znaczeniu ogólnym, szerszym, obejmującym całokształt działań związanych z tzw. gospodarką łowiecką, zaś zastosowanie ingredientu *myśliwski* zawężone zostało do desygnatów związanych bezpośrednio z polowaniem.

Wśród onimów motywowanych łowiectwem odnajdujemy zarówno chremonimy, jak i antroponimy (23 typy, prawie 6 tysięcy nosicieli) i toponimy (39) uwidoczniające historyczne związki z łowiectwem ludzi i miejsc.

Paremie z analizowanymi leksemami, stanowiąc swoiste źródło wiedzy o łowiectwie i jego odbicie w języku, konceptualizują zróżnicowany obraz

34 Autor określa je jako „przenośnie przysłowiowe” [por. Krasnowolski 1905: 17–18].

35 Łączliwości normatywnej, a nie systemowej obu określeń dowodzą odnotowane w słownikach przykłady użycia, np. *prawo łowieckie* i *prawo myśliwskie* [por. SFSkor, t. 1: 409, 465] oraz *trofea łowieckie* i *trofea myśliwskie* [por. USJP, t. 2: 509, 755].

polujących, waloryzując ich pozytywnie jako profesjonalistów, biegłych w tro-pieniu zwierząt, godzących pasję i obowiązki, jednak znacznie częściej utrwalają negatywny wizerunek myśliwych, zgodnie z którym wielu z nich nie cechuje łagodność, abstynencja, prawdomówność czy świadome gospodarowanie. Prze-nośnie obrazują także postępowanie osób spoza środowiska polujących, cha-rakteryzując ludzką naturę czy relacje panujące między ludźmi. Niektóre z nich odnoszą się zarówno do polujących, jak i do niepolujących, czego przykład może stanowić przysłowie *W łowiech uciecha, u stołu znajomość, w cieple sen* (1600) ujmujące syntetycznie aktywności i wartości szczególnie pożądane przez ludzi, a tym samym konotujące pozytywny obraz łowiectwa.

Bibliografia

Źródła

- Biały Kazimierz, red. (1993), *Podstawy łowiectwa*, Warszawa.
- Bobek Bogusław, Morow Krzysztof, Perzanowski Kajetan (1984), *Ekologiczne podstawy łowiectwa*, Warszawa.
- Hoppe Stanisław (1980), *Polski język łowiecki*, Warszawa.
- Kamieniarz Robert (2022), *Podstawy łowiectwa*, Poznań.
- Nehring H., Kehl J. (1989), *Broń myśliwska*, [w:] *Łowiectwo*, red. J. Krupka, Warszawa, s. 63–66.
- Paśławski Tadeusz (1990), *Łowiectwo dla leśników i myśliwych*, Warszawa.
- Paśławski Tadeusz (1994), *Łowiectwo*, Warszawa.
- Rymut Kazimierz (1987), *Nazwy miast Polski*, Wrocław.
- Rymut Kazimierz, red. (2005), *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany*, t. 6: *L-Ma*, Kraków.

Źródła internetowe:

- <https://tinyurl.com/37eemfsw> [dostęp: 23 sierpnia 2016]
- <https://www.pzlow.pl/> [dostęp: 7 sierpnia 2023].
- <https://tinyurl.com/4zc64nv6> [dostęp: 7 sierpnia 2023];
- <https://tinyurl.com/yc7762hr> [dostęp: 7 sierpnia 2023];
- <https://tinyurl.com/8x7e96w7> [dostęp: 7 sierpnia 2023].
- <https://tinyurl.com/yw9rdtfd> [dostęp: 7 sierpnia 2023].
- <https://tinyurl.com/26xvekkz> [dostęp: 17 sierpnia 2023]
- <https://tinyurl.com/5n6aan82> [dostęp: 17 sierpnia 2023].
- <https://tinyurl.com/yu3hrrhu> [dostęp: 17 sierpnia 2023].

<https://tinyurl.com/5bvz4c8> [dostęp: 17 sierpnia 2023].
<https://tinyurl.com/2y4zt6yj> [dostęp: 17 sierpnia 2023].
<https://tinyurl.com/msbtf9k3> [dostęp: 17 sierpnia 2023].
<https://tinyurl.com/4vc5xcrn> [dostęp: 17 sierpnia 2023].
<https://tinyurl.com/5fhjujse> [dostęp: 17 sierpnia 2023].
<https://tinyurl.com/y8k5hykz> [dostęp: 18 sierpnia 2023]
<https://tinyurl.com/2p98ybjd> [dostęp: 14 sierpnia 2024]

Słowniki (wraz ze stosowanymi skrótami):

- ESJP – Bańkowski Andrzej (2000), *Etymologiczny słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa.
- Jóźwiak Jan J. (2018), *Mały słownik języka łowieckiego*, w: *Kultura łowiecka*, red. Dariusz J. Gwiazdowicz, Warszawa, s. 306–313.
- Kopaliński Władysław, *Słownik mitów i tradycji kultury* (1985), Kraków, s. 723.
- Kopaliński Władysław (1997), *Słownik mitów i tradycji kultury*, Kraków.
- Kopaliński Władysław (2004), *Słownik eponimów, czyli wyrazów odmiennych*, Warszawa.
- Krzemień Marek P. (1986), *1000 słów o łowiectwie*, Warszawa.
- NKPP – Krzyżanowski Julian, red. (1969–1978), *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*, t. 1–4, Warszawa.
- Rymut Kazimierz (1993), *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, t. 6, Kraków.
- SEBrü – Brückner Aleksander (1985), *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa.
- SEJP – Boryś Wiesław (2008), *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.
- SEM – Rospond Stanisław (1984), *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław, s. 207.
- SFSkor – Skorupka Stanisław (2002), *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, wyd. 10, Warszawa.
- SJŁ – Hoppe Stanisław (1981), *Słownik języka łowieckiego*, Warszawa.
- SJPDor – Doroszewski Witold, red. (1958–1969), *Słownik języka polskiego*, t. 1–11, Warszawa.
- SJPSzym – Szymczak Mieczysław, red. (1979), *Słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa.
- SPTŁiE – Jóźwiak Zygmunt, Biały Kazimierz (1994), *Słownik podstawowych terminów łowieckich i ekologicznych*, Warszawa.
- SSTPS – Bralczyk Jerzy, red. (2007), *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów*, Warszawa.
- Staszewski Józef (1959), *Słownik geograficzny. Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*, Warszawa.
- SW – Karłowicz Jan, Kryński Adam A., Niedźwiedzki Władysław, red. (1900–1927), *Słownik języka polskiego*, t. 1–8, Warszawa.

- Szałapak Edward (2001), *Słowniczek wyrazów myśliwskich*, w: tenże, *O zwierzynie – ciekawostki i fantazje*, Wrocław, s. 177–186.
- USJP – Dubisz Stanisław, red. (2008), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 1–4, Warszawa.
- WSJP PAN – Żmigrodzki Piotr, red., *Wielki słownik języka polskiego PAN*, <https://wsjp.pl/> [dostęp: 20 sierpnia 2024].

Literatura

- Dynak Władysław (1993), *Łowy, łowcy i zwierzyna w przysłowiach polskich*, Wrocław.
- Ejsmond Julian (1925), *Wspomnienia myśliwskie*, Warszawa.
- Grzegorzczuk Renata (1982), *Zarys słowotwórstwa polskiego*, Warszawa.
- Gwiazdowicz Dariusz J., red. (2018), *Kultura łowiecka*, Warszawa.
- Jadacka Hanna (2013), *Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia*, Warszawa.
- Janicka-Szysko Renata (2018), *O kobietach, które łowią zwierzynę i męskie serca... Przyczynek do badań nad słownictwem myśliwskim*, „Język. Religia. Tożsamość”, nr 1, s. 137–150.
- Janicka-Szysko Renata (2021a), „*Mamy dosyć zwierzyny dla nas i sąsiedztwa...*” Nazwy zwierząt w nazwach własnych kół łowieckich (przyczynek do badań nad socjolektem myśliwskim), „Język. Religia. Tożsamość”, nr 2, s. 33–48.
- Janicka-Szysko Renata (2021b), *Motywy antyczne w nazwach własnych kół łowieckich (przyczynek do badań nad socjolektem łowieckim)*, w: *Antyczne wędrówki transdyscyplinarne. SILVESTRO DWORACKI VIRO VERE ACADEMICO*, red. Elżbieta Skorupska-Raczyńska, Agnieszka A. Niekrewicz, Katarzyna Taborska, Gorzów Wielkopolski, s. 211–226.
- Janicka-Szysko Renata (2021c), *Nazwy kół łowieckich w regionie lubuskim jako element dziedzictwa kulturowego regionu pogranicza*, w: *Dziedzictwo kulturowe regionu pogranicza*, t. 9, red. Elżbieta Skorupska-Raczyńska, Halina Uchto, Gorzów Wielkopolski, s. 55–76.
- Janicka-Szysko Renata (2024), *Gwaryzmy myśliwskie w nazwach własnych kół łowieckich (na materiale rejestrów branżowych)*, „Forum Lingwistyczne”, nr 12 (1). DOI: <https://doi.org/10.31261/FL.2024.12.1.05>.
- Krasnowolski Antoni (1905), *Przenośnie mowy potocznej*, cz. 1, Warszawa.
- Krasnowolski Antoni (1906), *Przenośnie mowy potocznej*, cz. 2: *Życie praktyczne i duchowe*, Warszawa.
- Krupka Jerzy, red. (1990), *Łowiectwo*, Warszawa.
- Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 października 2019 roku w sprawie wykazu urzędowych nazw miejscowości i ich części [Dz.U. z 2019, poz. 2360].

Sadowski Mirosław M. (2013), *Eponimy jako sposób wzbogacania leksyki*, „Acta Erasmiana”, t. 5, Wrocław, s. 289–308.

Zawadzki Jarosław M. (2002), *1000 najpopularniejszych nazwisk w Polsce*, Warszawa.

dr Renata Janicka-Szysko – Wydział Humanistyczny, Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. Zainteresowania naukowe: rola języka w określonej społeczności, odmiany socjolektalne, w tym socjolekt łowiecki, językowy obraz polskiej kultury łowieckiej, idiolekt pisarzy, językowa kreacja czegoś/kogoś w literaturze.